HETeroptera POLONIAE
ACTA FAUNISTICA 11

Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica
vol. 11: 85–88. Opole, 28 XII 2017
ISSN 2083-201X

Eremocoris fenestratus (Herrich-Schaeffer, 1839) w Polsce, z kluczem do oznaczania krajowych gatunków z rodzaju *Eremocoris* Fieber, 1860 (Heteroptera: Lygaeoidea: Rhyparochromidae)

BARBARA LIS[1], GRZEGORZ HEBDA[2]

Katedra Biosystematyki, Uniwersytet Opolski, Oleska 22, 45-052 Opole
e-mails: [1]canta@uni.opole.pl, [2]grzesio@uni.opole.pl

Abstract. [*Eremocoris fenestratus (Herrich-Schaeffer, 1839) in Poland, with a key to Polish species of the genus Eremocoris Fieber, 1860) (Heteroptera: Lygaeoidea: Rhyparochromidae)*]. The first confirmed Polish records of *Eremocoris fenestratus* are presented; additionally, a key to all species of the genus *Eremocoris* known from Poland is provided.

Key words: Hemiptera, Heteroptera, true-bugs, faunistics, first confirmed country record, Lower Silesia, Poland.

Wstęp

Rodzaj *Eremocoris* Fieber, 1860 liczący około 50 gatunków, reprezentowany jest w Palearktyce przez 18 gatunków, głównie o rozmieszczeniu europejsko-śródziemnomorskim (Péricart 1998, 2001; Wachmann i in. 2007).

Z terenu Polski zazwyczaj wymieniano trzy gatunki: *E. abietis* (Linnaeus, 1758), *E. plebejus* (Fallén, 1807) i *E. podagricus* (Fabricius, 1775). Czwarty gatunek, *E. fenestratus* (Herrich-Schaeffer, 1839), albo był całkowicie pomijany (Gorczyca 2004), albo też kwestię jego występowania w Polsce poddawano w wątpliwość, o czym świadczy znak „?" umieszczony przy akronimie naszego kraju w katalogu „Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region, volume 4. Pentatomomorpha I" (Péricart 2001).

We wcześniejszych pracach dotyczących terenu Polski gatunek ten pojawia się dwukrotnie. Jako pierwszy podaje go Zimka (1974) z Dziekanowa Leśnego (Nizina Mazowiecka), gdzie został on stwierdzony w pokarmie żaby *Rana arvalis* Nilss. Ponieważ Autor nie wymienia w pracy jakichkolwiek kluczy, z których korzystał przy identyfikacji nie tylko Heteroptera, ale w ogóle owadów, trudno wnioskować cokolwiek na temat poprawności oznaczenia tego niewątpliwie bardzo rzadkiego gatunku.

Po raz drugi *E. fenestratus* został wymieniony z Łuszczowa (Wyżyna Lubelska) (Lechowski 1984). W tej pracy również nie zamieszczono informacji na temat kluczy, na podstawie których dokonano identyfikacji oznaczanych pluskwiaków.

Jak można przypuszczać, obydwaj Autorzy korzystali z ogólnie dostępnego klucza do oznaczania (Wagner 1966), który jest tak skonstruowany, że główną cechą różniącą dwie pary gatunków z rodzaju *Eremocoris* jest obecność jednego (*E. fenestratus* i *E. abietis*) lub dwóch (*E. podagricus* i *E. plebejus*) dużych zębów na przedniej krawędzi ud I pary nóg (ryc. 1).

Ryc. 1. Zęby występujące u *E. plebejus* i *E. podagricus* na przedniej krawędzi uda I pary nóg (fot. B. Lis) [*Fig. 1. Teeth occurring in E. plebejus and E. podagricus on the anterior margin of profemur (photo B. Lis)*]

Jak się okazuje, wśród osobników najpospolitszego gatunku, jakim jest *E. plebejus* mogą występować zarówno osobniki z jednym, jak i z dwoma dużymi zębami. W ten sposób każdy osobnik *E. plebejus*, u którego na przedniej krawędzi ud I pary nóg występował tylko jeden duży ząb był oznaczany według klucza Wagnera (1966) jako *E. fenestratus*.

Interesujący jest również fakt, że w wynikach badań przedstawionych w pracy Lechowskiego (1984), opierających się na ogromnym materiale (prawie 13,5 tys. okazów pluskwiaków), zabrakło wśród zebranych okazów pospolicie występujących przedstawicieli rodzaju *Eremocoris* (np. *E. plebejus*), a stwierdzono tylko *E. fenestratus* (!). Ponadto, uwzględniając rozmieszczenie *E. fenestratus* w Europie, gdzie jego stanowiska skupione są głównie w południowo-zachodniej części kontynentu (Péricart, 1998), stwierdzenie tego gatunku we wschodniej części naszego kraju budzi duże wątpliwości.

Na uwagę zasługuje również to, że w obu pracach zupełnie zignorowano fakt, iż odłowiony gatunek jest być może nowym dla fauny Polski, albo przynajmniej stanowi niezwykle rzadkie znalezisko, jak gdyby Autorzy w ogóle nie zdawali sobie z tego sprawy.

Ponieważ nie ma możliwości zweryfikowania oznaczeń gatunków zamieszczonych w wyżej wzmiankowanych pracach, zaś prawidłowość identyfikacji budzi poważne wątpliwości, stanowiska *E. fenestratus* podane w niniejszej pracy należałoby traktować jako pierwsze w pełni udokumentowane stwierdzenie tego gatunku w naszym kraju.

Ponadto, aby w przyszłości uniknąć błędów przy oznaczaniu gatunków z rodzaju *Eremocoris*, poniżej przedstawiono klucz do identyfikacji przedstawicieli tego rodzaju występujących w Polsce.

Opis rodzaju i bionomia

Pluskwiaki reprezentujące rodzaj *Eremocoris* są relatywnie duże – mogą osiągać nawet 8 mm długości. Ich ciało, w różnym stopniu owłosione, ma kształt owalny, wydłużony (długość ciała jest 2,5-3 razy większa, niż jego maksymalna szerokość) (ryc. 2C, 3).

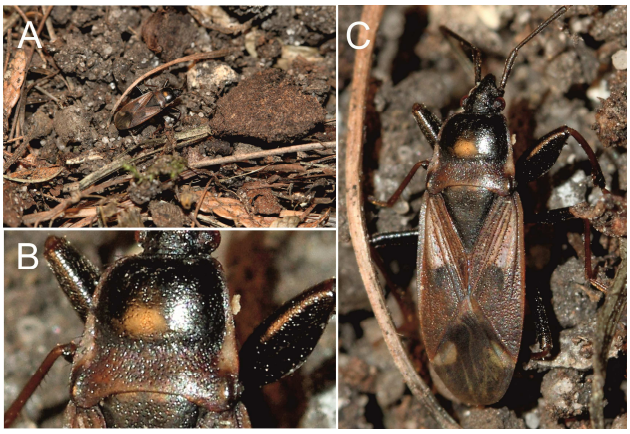

Ryc. 2. *Eremocoris fenestratus*: A – na ziemi w przydomowym ogrodzie; B – pronotum; C – widok górnej strony ciała (fot. G. Hebda) [*Fig. 2. Eremocoris fenestratus: A – on ground in a house garden; B – pronotum; C – dorsal body view (photo G. Hebda)*]

Ryc. 3. *Eremocoris plebejus*, widok górnej strony ciała (fot. B. Lis) [*Fig. 3. Eremocoris plebejus, dorsal body view (photo B. Lis)*]

Ubarwienie ciała jest dość jednolite: głowa, przednia część przedplecza i tarczka są czarne, odnóża i czułki brązowe lub czarne, półpokrywy w różnych odcieniach brązu (tylko jaśniejsze okazy *E. abietis* mają półpokrywy rudoczerwone lub rudopomarańczowe), nasadowe partie półpokryw mają jaśniejszy odcień, błonka jest ciemna z wyraźnymi, jaśniejszymi żyłkami, a u szczytu korium często występuje jaśniejsza plamka.

Głowa jest niewyraźnie punktowana, oczy niewielkie, ok. 3 razy mniejsze, niż szerokość ciemienia, pomiędzy ommatidiami występuje kilka sterczących włosków; przyoczka małe, u form o skrzydłach skróconych silnie uwstecznione. Przedplecze trapezoidalne, jego przednia, wypukła część niewyraźnie punktowana, tylna, spłaszczona część przedplecza z wyraźnymi punktami. Boczne krawędzie przedplecza wykształcone w formie wąskich listewek, nieco szerszych w środkowej części. Półpokrywy u form długoskrzydłych sięgają do końca odwłoka, u form o skrzydłach skróconych są nieco krótsze (nie zasłaniają 1-2 ostatnich tergitów odwłokowych). Uda I pary nóg zaopatrzone w drobne ząbki i 1-2 większe zęby, golenie I pary nóg łukowato zakrzywione, w części dystalnej z drobnymi ząbkami.

Wszystkie gatunki związane są ze ściółką, szczególnie w lasach iglastych i na wrzosowiskach, gdzie żerują nakłuwając i wysysając soki, przede wszystkim z nasion różnych gatunków drzew iglastych: sosen, świerków, jodeł, modrzewiów i jałowców. Zimują najczęściej imagines (Péricart 1998), ale możliwe jest także zimowanie w stadium nimfy, chociaż nieznany jest do tej pory stopień przeżywalności zimujących w naszych warunkach nimf (Konciała i Lis 2013).

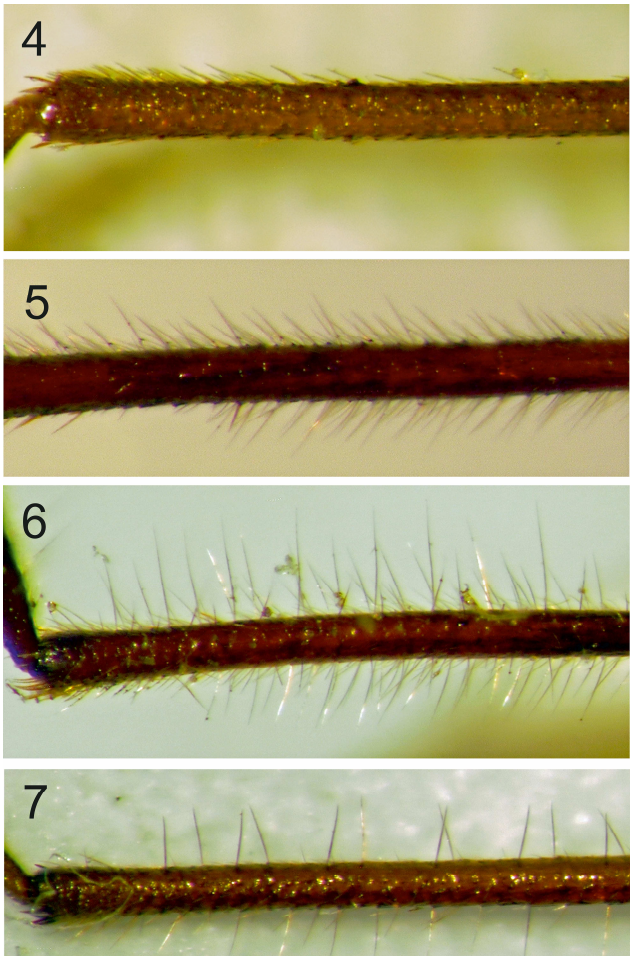

Ryc. 4-7. Owłosienie goleni nóg III pary: 4 – *E. abietis*, 5 – *E. podagricus*, 6 – *E. plebejus*, 7 – *E. fenestratus* (fot. B. Lis) [*Figs 4-7. Pilosity of posterior tibiae: 4 – E. abietis, 5 – E. podagricus, 6 – E. plebejus, 7 – E. fenestratus (photo B. Lis)*]

Klucz do oznaczania krajowych przedstawicieli rodzaju *Eremocoris*

1. Golenie III pary nóg pokryte wyłącznie krótkimi włoskami (ich długość nie przekracza średnicy goleni) – włosków długich, sterczących prostopadle do powierzchni goleni brak (ryc. 4, 5) . . . . . 2.

-. Golenie III pary nóg zaopatrzone w długie włoski, sterczące prostopadle do powierzchni goleni – ich długość wyraźnie (ponad 1,5x) przekracza średnicę goleni (ryc. 6, 7) . . . . . 3.

2. Uda I pary nóg z dwoma rzędami drobnych ząbków i jednym dużym, wyraźnym zębem; golenie III pary nóg niemal gładkie – tylko w dystalnej części występują bardzo krótkie i rzadkie włoski (ryc. 4); ciało delikatnie owłosione, czułki ciemnobrązowe, półpokrywy często z czerwonawym odcieniem, odnóża rudobrązowe lub brązowe; długość ciała: 6,0-6,7 mm, szerokość ciała: 2,0-2,5 mm; dość częsty, znany z wielu stanowisk z całej Polski . . . . . *E. abietis*

-. Uda I pary nóg z dwoma rzędami drobnych ząbków i dwoma dużymi zębami (ryc. 1); golenie III pary nóg dość gęsto owłosione – długość włosków niemal taka, jak średnica goleni (ryc. 5); ciało matowe, gęsto owłosione; czułki i uda rudobrązowe lub brązowe, golenie i stopy jaśniejsze; długość ciała 5,7-7,0 mm, szerokość ciała: 2,1-2,5 mm; występują formy długoskrzydłe i o skrzydłach skróconych; gatunek rzadki, wykazany z kilku stanowisk, głównie na południu kraju . . . . . *E. podagricus*

3. Grzbietowa strona ciała gładka, lśniąca, co szczególnie jest widoczne w przedniej części przedplecza (ryc. 2B); owłosienie ciała delikatne – włoski długie, ale rzadkie i cienkie; na goleniach, oprócz włosków długich i odstających, występują nieliczne, delikatne i trudne do zauważenia włoski krótkie (ryc. 7); uda I pary nóg z dwoma rzędami drobnych ząbków i jednym dużym zębem; czułki i odnóża ciemnobrązowe lub czarne; długość ciała: 5,7-8,0 mm, szerokość ciała: 1,9-2,65 mm; występują wyłącznie formy długoskrzydłe . . . . . *E. fenestratus*

-. Grzbietowa strona ciała matowa (ryc. 3), silnie owłosiona – włoski gęste, długie i nastroszone; golenie III pary nóg silnie owłosione (ryc. 6) – oprócz włosków długich występują liczne, wyraźnie widoczne włoski krótkie; uda I pary nóg z dwoma rzędami drobnych ząbków i zwykle z dwoma dużymi zębami (ryc. 1) – znacznie rzadziej występują osobniki tylko z jednym zębem; czułki i odnóża ciemnobrązowe lub czarne, uda czasem ciemniejsze niż golenie; długość ciała: 4,9-7,2 mm, szerokość ciała: 1,9-2,5 mm; występują formy długoskrzydłe i o skrzydłach skróconych; najpospolitszy gatunek, znany z wielu stanowisk z całego kraju . . . . . *E. plebejus*

Dane faunistyczne

Okazy bez wątpliwości należące do gatunku *Eremocoris fenestratus*, będące, być może, pierwszym faktycznym stwierdzeniem tego taksonu w Polsce, odławiano w latach 2011-2017 w miejscowości Suchy Bór koło Opola na Dolnym Śląsku.

Wykaz stwierdzeń: **Dolny Śląsk**: Suchy Bór (UTM BB91); 11.07.2011 (1 ex.), na ziemi; 1. 07. 2016 (1 ex.), na ziemi; 28. 07. 2016 (2exx.); 03.08.2016 (1 ex.), do

światła; 04.03.2017 (1 ex.), na ziemi (ryc. 2). Wszystkie okazy zostały odłowione w przydomowych ogrodach.

Uwagi

Osobniki dorosłe są zawsze makropteryczne i lotne (Péricart 1998). Gatunek żyje w suchej ściółce pod liściastymi i iglastymi drzewami, okazjonalnie spotykany był także na obszarach zabudowanych (Péricart 1998; Wachmann i in. 2007). Odżywia się szczególnie chętnie sokami roślin z rodziny Rosaceae (*Rosa*, *Crataegus*) i Cupressaceae (*Juniperus*, *Thuja*) (Péricart 1998; Wachmann i in. 2007). Niektóre stwierdzenia, np. ponowne skolonizowanie Wysp Brytyjskich, przypisuje się zawleczeniom wraz ze sprowadzonymi gatunkami roślin ozdobnych i użytkowych stanowiących bazę pokarmową gatunku (Bantock 2010).

Gatunek występuje w południowej i południowo-zachodniej części Europy, sięgając do Wysp Brytyjskich (Péricart 1998, 2001), na których został niedawno (2010 r.) odnaleziony po 50 latach od ostatniego stwierdzenia (Bantock 2010).

Piśmiennictwo – References

Bantock T. 2010. Rediscovery of *Eremocoris fenestratus* in Britain. Heteroptera News 16: 6.

Gorczyca J. 2004. Pluskwiaki różnoskrzydłe (Heteroptera). [w]: Bogdanowicz W., Chudzicka E., Pilipiuk I., Skibińska E. (red.). *Fauna Polski – charakterystyka i wykaz gatunków. Tom I*. Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa, 192–234.

Konciała M., Lis B. 2013. Pluskwiaki różnoskrzydłe (Hemiptera: Heteroptera) zimujące w ściółce w różnych typach zbiorowisk leśnych okolic Turawy i Szczedrzyka (woj. opolskie). *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **6**: 21–32.

Lechowski L. 1984. Badania nad fauną pluskwiaków różnoskrzydłych (Heteroptera) w zbiorowiskach roślinnych doliny Bystrzycy. I. Fauna owadów roślinożernych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska* C **39**: 219–241.

Péricart J. 1998. Hemiptères Lygaeidae euro-mediterranéens. Vol. 2. *Faune de France* **84B**. Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles, Paris, 453 ss.

Péricart J. 2001. Family Lygaeidae Schilling, 1829 – Seed-bugs [w:]. Aukema B., Rieger Ch. (red.) *Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. Volume 4.* The Netherlands Entomological Society, Wageningen: XIV + 346 ss.

Wachmann E., Melber A., Deckert J. 2007. Wanzen. Band 3. Pentatomomorpha I. Aradidae, Lygaeidae, Piesmatidae, Berytidae, Pyrrhocoridae, Alydidae, Coreidae, Rhopalidae, Stenocephalidae. *Tierwelt Deutschlands* **78**, Goecke & Evers, Keltern, 272 ss.

Wagner E. 1966. Wanzen oder Heteroptera. I. Pentatomorpha. [w:] Dahl M., Peus F. (red.) *Die Tierwelt Deutschlands und der angrenzenden Meeresteile*. 54 Teil. Gustav Fischer Verlag, Jena: 235 ss.

Zimka J.R. 1974. Predation of frogs, *Rana arvalis* Nilss., in different forest site conditions. *Ekologia Polska* **22**: 31–63.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

SUMMARY

***Eremocoris fenestratus* (Herrich-Schaeffer, 1839) in Poland, with a key to Polish species of the genus *Eremocoris* Fieber, 1860) (Heteroptera: Lygaeoidea: Rhyparochromidae)**

Eremocoris Fieber, 1860 is represented by 18 species in the Palaearctic Region, distributed mainly in the Euro-meditteranean subregion. Three species, *E. abietis* (Linnaeus, 1758), *E. plebejus* (Fallén, 1807) and *E. podagricus* (Fabricius, 1775) have been recorded from Poland many times. The fourth species, *E. fenestratus* (Herrich-Schaeffer, 1839) was either ignored in the checklist of Polish Heteroptera or regarded as doubtfully listed from our country. In the present paper we provide the first trustworthy Polish records for this species, along with a key for identification of all species of the genus *Eremocoris* occurring in our country.